

Uppföljning av etappmålen

ETAPPMÅL OM BEGRÄNSAD KLIMATPÅVERKAN

UPPFÖLJNINGANSANSVARIG MYNDIGHET: NATURVÅRDSVERKET

Utsläpp av växthusgaser (2020)

Till år 2020 ska utsläppen av växthusgaser i Sverige, från verksamheter som ligger utanför systemet för handel med utsläppsrätter, minska med 40 procent jämfört med 1990. Detta innebär att utsläppen av växthusgaser från dessa verksamheter ska vara cirka 20 miljoner ton koldioxidekvivalenter lägre jämfört med 1990 års nivå. Minskningarna ska ske i Sverige och i form av investeringar i andra EU-länder eller flexibla mekanismer som CDM. För de verksamheter som omfattas av EU:s system för handel med utsläppsrätter bestäms ambitionen för minskningen av utsläppen gemensamt på EU-nivån inom ramen för handels-systemets regler.

Resultat

Utsläppen av växthusgaser i Sverige minskar. År 2012 uppgick utsläppen till 57,6 miljoner ton koldioxidekvivalenter, det innebär en minskning med 20 procent sedan 1990, se Figur 28 som förutom historiska utsläpp av växthusgaser per sektor visar senaste prognosen för år 2015 och 2020.

Etappmålet formulering

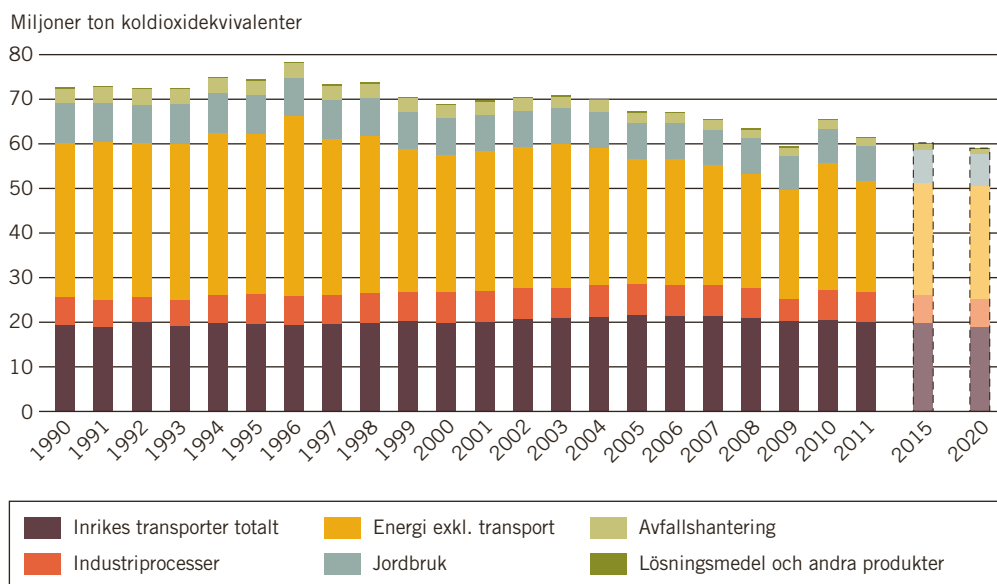
Beslut om målet togs i propositionen *En sammanhållen klimat- och energipolitik – Klimat*⁵⁸¹ och det har kompletterat delmålet för minskade utsläpp av växthusgaser till 2012. Målet innebär att utsläppen från den icke handlande sektorn ska vara 40 procent lägre än utsläppen 1990. Det är möjligt att tillgodoräkna sig utsläppsminskningar från investeringsprojekt i andra EU-länder eller flexibla mekanismer.

När målet beslutades beräknades en 40 procentig minskning mellan 1990 och 2020 motsvaras av en minskning av 20 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Minskningen planerades att uppnås med styrmedel och åtgärder som presenteras i Tabell 7.

---

581 Proposition 2008/09:162

Figur 28. Utsläpp av växthusgaser 1990–2011 samt prognos för 2015 och 2020

Rapporterade nationella utsläpp av växthusgaser per sektor till 2011 samt prognoser för hur stora utsläppen kommer att vara 2015 och 2020.

Tabell 7. Beräknad minskning av växthusgaser mellan 1990 och 2020 för verksamheter som inte omfattas av EU:s system för handel med utsläppsrätter (Proposition 2008/09:162).

Styrmedel/åtgärd	Miljoner ton CO ₂ -ekv.
Utsläppsminskningar mellan 1990 och 2007	4,0
Prognos beslutade nationella åtgärder 2008–2020	5,0
Utvecklade ekonomiska styrmedel	2,0
Nationellt genomförande av gemensamma EU-beslut	2,0
Reduktion övriga åtgärder	0,3
Reduktion genom investeringar i andra EU-länder och flexibla mekanismer	6,7
Mål 2020	ca 20,0

Analys och bedömning

En bedömning om etappmålet kan nås har gjorts, baserad på den senaste prognosen⁵⁸² för växthusgasutsläppen och med den senaste utsläppsrapporteringen. Det finns dock en mängd osäkerheter förknippade med bedömningar av framtida utsläpp, osäkerheter som ökar ju längre fram i tiden som bedömningen gäller.

Etappmålet är formulerat så att en minskning med 40 procent ska ske mellan 1990 och 2020 för utsläpp inom den icke handlande sektorn motsvarande den andra perioden i handelssystemet. Denna minskning motsvarades av 33 procent av 2005 års utsläpp till år 2020, baserat på samma underlag som beslutet grundades på. Bedömningen har utgått från utsläppen år 2005. Målet har sedan justerats för en utvidgning av handelssystemet till den tredje handelsperioden. En bedömning på dessa grunder ger att målet kan nås, under förutsättning att reduktion genom investeringar i andra EU-länder och flexibla mekanismer genomförs i tillräcklig omfattning.

Prognosen för växthusgasutsläppen lämnades 2013 och baseras på 2013 års utsläppsrapportering. Prognosen innehåller stora osäkerheter. Ytterligare skäl till viss försiktighet vid tolkningen är att utsläppsdata revideras årligen, varvid bedömningen också påverkas. Vid nästa uppföljning av klimatpolitiken (kontrollstation 2015) kommer en ny bedömning av utsläppsutvecklingen till 2020 med befintliga styrmedel att finnas tillgänglig. Då finns förutsättningar att bättre bedöma effekten av de senast införda styrmedel som påverkar utsläppen utanför handelssystemet och behovet av att införa ytterligare styrmedel för att nå etappmålet.

---

582 Report for Sweden on assessment of projected progress, 2013.

ETAPPMÅL OM LUFTFÖRORENINGAR

UPPFÖLJNINGANSANSVARIG MYNDIGHET: NATURVÅRDSVERKET

Begränsade utsläpp av gränsöverskridande luftföroreningar i Europa

Etappmålet om begränsade utsläpp av gränsöverskridande luftföroreningar i Europa innebär att

- *Europeiska unionen har beslutat om ytterligare begränsningar av nationella utsläpp av luftföroreningar genom revision av det s.k. takt direktivet, senast 2015 och*
- *ändringen av Göteborgsprotokollet under konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar har ratificerats av tillräckligt många länder för att ha trätt ikraft senast 2015.*

Resultat

Inom FN:s luftvårdskonvention om gränsöverskridande luftföroreningar, antogs i maj 2012 ett reviderat Göteborgsprotokoll. Protokollet omfattar totalt 51 länder. De utsläppstak som fastställts är relativa med basår 2005 och slutår 2020. För Sverige innebär det att utsläppen av svaveldioxid ska minska med 22 procent, kväveoxider med 36 procent och ammoniak med 15 procent. År 2013 var ”the Year of Air” i miljöarbetet inom EU, vilket satte fokus på arbetet med att begränsa utsläppen av luftföroreningar. Det pågående arbetet med att anta EU:s tematiska strategi för luftföroreningar och EU:s takt direktiv för luftföroreningar kommer förhoppningsvis att bidra till att ytterligare utsläppsminskningar kommer till stånd.

Analys och bedömning

Naturvårdsverket bedömer det som osäkert om etappmålen kan nås.

EU-kommissionen presenterade sitt förslag till luftpaket med förslag till takt direktiv i december 2013 och det är oklart när det kan komma att beslutas av rådet och parlamentet eftersom val till EU-parlamentet och ombildning av kommissionen sker under detta år. Det bedöms därför som osäkert om en revision kan vara färdig senast målåret 2015.

Vid ett försenat beslut i EU om takt direktivet blir ratificeringen av ett reviderat Göteborgsprotokoll också försenad. Förslaget förväntas innehålla ett ratifikationsbeslut för EU:s åtagande enligt det reviderade protokollet. Bedömningen är att det är osäkert om det reviderade protokollet har trätt i kraft senast 2015.

Begränsningar av utsläpp av luftföroreningar från sjöfarten

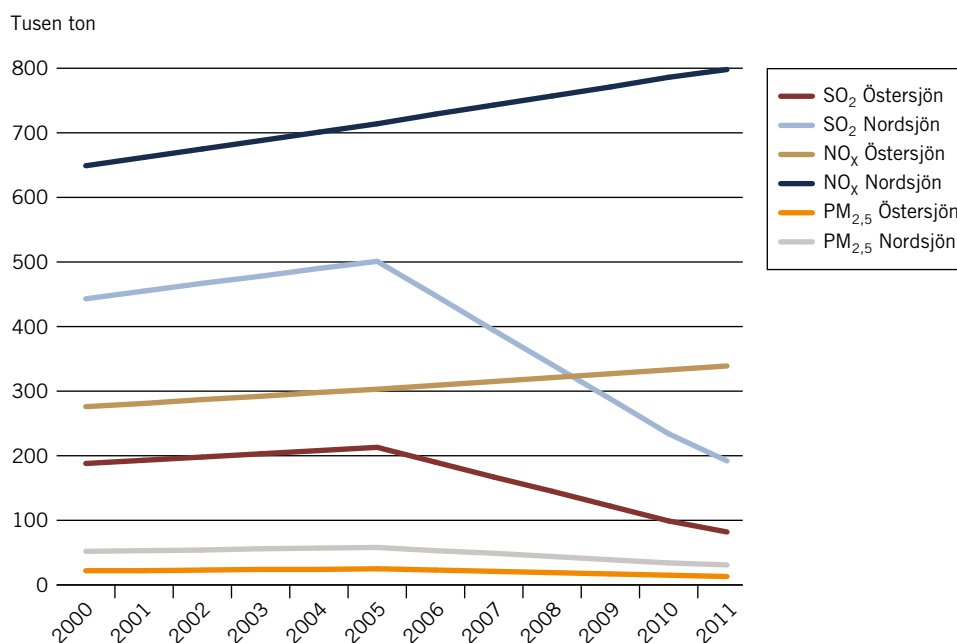
Utsläppen av svaveldioxid, kväveoxider och partiklar ska ha börjat minska från fartygstrafiken i Östersjön och Nordsjön senast 2016.

Resultat

UTSLÄPP AV LUFTFÖRORENINGAR

Sedan år 2005 kan man i EMEP:s data över utsläpp av luftföroreningar⁵⁸³ se en tydlig trend med minskade utsläpp från internationell sjöfart för svaveldioxid och partiklar i både Östersjön och Nordsjön, se figur 29. Utsläppen av svaveldioxid har minskat med mer än 60 procent och partikelutsläppen, PM_{2,5}, har nästan halverats under de senaste sex åren i både Östersjön och Nordsjön. En beståndsdel av PM_{2,5} utgörs av Black Carbon (svart sot) som tillhör de kortlivade klimatgaserna.

Figur 29. Utsläpp av svaveldioxid, kväveoxider och partiklar (PM_{2,5}) från internationell sjöfart på Östersjön och Nordsjön

KÄLLA: EUROPEAN MONITORING AND EVALUATION PROGRAMME, EMEP

Utsläppen från internationell sjöfart av svaveldioxid och partiklar har minskat i både Östersjön och Nordsjön. För kväveoxider ökar dock utsläppen fortfarande.

583 EMEP (2013): Transboundary Acidification, Eutrophication and Ground-Level Ozone in Europe in 2011. EMEP Status Report 2013

Utsläppen av kväveoxider från fartyg ökar dock fortfarande i Östersjön och Nordsjön. Sedan år 1990 har utsläppen ökat med 44 procent i Östersjön och med 57 procent i Nordsjön.

VAD HAR HÅNT INTERNATIONELLT OCH NATIONELLT UNDER ÅRET?

HELCOM⁵⁸⁴-länderna har ännu inte beslutat om att skicka in NECA-ansökan till IMO⁵⁸⁵. I HELCOM:s ministerdeklaration som antogs 2013 noteras att man vill ha klarhet i om det är tekniskt möjligt att implementera den TIER III-standard som krävs i ett kvävekontrollområde.

För nationella initiativ inom sjöfarten samt konsekvenser av införande av maximalt 0,1 procent svavel i marint bränsle i Östersjön och Nordsjön år 2015, se miljö kvalitetsmålet *Bara naturlig försurning*.

Analys och bedömning

KOMMER ETAPPMÅLET ATT NÅS?

Bedömningen är att målet kommer att nås för utsläpp av svaveldioxid och partiklar men det är oklart om målet kan nås för utsläpp av kväveoxider.

En internationell prognos framtagen i mars 2013 visar att utsläppen av svaveldioxid och partiklar från sjöfart beräknas fortsätta att minska⁵⁸⁶. Jämfört med basåret 2005 beräknas utsläppen av svaveldioxid minska med 95 procent på både Östersjön och Nordsjön till år 2020. Partiklar PM_{2,5} beräknas minska med 39 procent på båda haven under samma period. Utsläppen av Black carbon beräknas minska mindre än de totala partikelutsläppen, med cirka 15 procent. En viss ökning av utsläppen förväntas efter år 2020.

För kväveoxider beräknas utsläppen minska med 17 procent på Östersjön och med 13 procent på Nordsjön under perioden 2005–2020. Därefter förväntas utsläppen öka igen. Tidigare gjorda prognoser har visat på en ökning av kväveoxidutsläppen fram till 2020.

Dessa nya prognosdata är inte helt jämförbara med data från EMEP ovan eftersom EMEP:s uppskattningar av utsläpp från sjöfarten är mycket högre.

Att inte ansökan om NECA-område i Östersjön skickats in som planerat, innebär att utsläppen av kväveoxider inte beräknas minska i den omfattning som krävs för att miljö kvalitetsmålen *Bara naturlig försurning*, *Ingen övergödning* och *Frisk luft* ska kunna uppnås

---

584 Helsingforskommissionen

585 Internationella sjöfartsorganisationen

586 Campling P., Janssen L., Vanherle K, Cofala J., Heyes C. and Sander R. (2013): Specific evaluation of emissions from shipping including assessment for the establishment of possible new emission control areas in European seas, Final report, march 2013, Vision on technology.

Luftföroreningar från småskalig vedeldning

Etappmålet om utsläpp av luftföroreningar från småskalig vedeldning innebär att nya pannor för småskalig vedeldning ska ha låga utsläpp av luftföroreningar och hög verkningsgrad. Boverket har i uppdrag att förbereda nya byggregler under 2012.

Resultat

Sverige har åtagit sig genom internationella avtal att verka för en hög ambitionsnivå och stränga krav vad gäller emissioner. Bland annat ställer det nyligen antagna reviderade Göteborgsprotokollet under FN UNECE:s luftvårskonvention krav på utsläppsminskningar av bl.a. fina partiklar (PM_{2,5}). Black Carbon, sot, ska enligt protokollet specifikt beaktas som en delmängd av PM_{2,5}. Kraven på utsläppsreducering ska klaras till år 2020. Krav på än mer långtgående utsläppsminskningar av samma substanser kan väntas till år 2025 alternativt 2030 då EU-kommissionen under år 2013 planerar att lägga fram ett förslag till nytt s.k. takdirektiv (National Emission Ceilings Directive).

För att leva upp till intentionerna i den nyligen bildade globala koalitionen för minskade utsläpp av kortlivade klimatpåverkande luftföroreningar, där Sverige varit en av initiativtagarna, ska länderna verka för minskade utsläpp av dessa substanser internationellt så väl som i det egna landet.

Även under Nordiska ministerrådet och Arktiska rådet har länderna inklusive Sverige förbundet sig att minska utsläppen av kortlivade klimatgaser som bland annat partiklar och sot.

EU-kommissionen har arbetat med ett förslag om ekodesign och energimärkning av fastbränslepannor för centralvärmesystem. Ett genomförande av krav om ekodesign och energimärkning kan förväntas ha stor betydelse för att minska de svenska utsläppen av bland annat koloxid, metan, sot och polycykliska organiska ämnen. Därför har ett genomförande stor betydelse för att nå miljömålen och svenska internationella åtaganden om partiklar och sot. De förslag till kravnivåer som har diskuterats kan anses uppfylla etappmålet krav att ”utsläpp av luftföroreningar från småskalig vedeldning innebär att nya pannor för småskalig vedeldning ska ha låga utsläpp och hög verkningsgrad”. Ett förslag diskuterades med medlemsstaterna under hösten 2013 men den slutliga utformningen och omröstningen sköts på framtiden på grund av oenigheter om bland annat kravnivåer och genomförandetid. EU-kommissionen har för avsikt att komma med ett reviderat förslag för omröstning under våren 2014.

Förutom skrivelsen i etappmålet om luftföroreningar från småskalig vedeldning under ”Svenska miljömål – preciseringar av miljökvalitetsmålen och en för-

sta uppsättning etappmål” (Ds 2012:23), så fick Boverket i Socialdepartementets regleringsbrev för budgetåret 2012 avseende Boverket, Regeringsbeslut IV:26 (2011-12-20), ett uppdrag att under 2012 se över Boverkets byggregler (BBR) med anledning av revisionen av standarden SS-EN 303-5. Denna översyn kom fram till att det skulle kunna vara möjligt att skärpa gränsvärdena för utsläpp i BBR. I första hand så är det resultaten från arbetet under ekodesigndirektivet som avvakas. Skulle detta arbete emellertid bli fördröjt skulle en skärpning på nationell nivå vara möjlig, dels för att optimera gränsvärdenas kostnadseffektivitet och dels för att minska steghöjden till framtida skärpningar. Ett uppdrag från regeringen för en sådan skärpning torde underlätta processen. Ett sådant uppdrag skulle kunna komplettera uppdraget ”Strategi för en God bebyggd miljö”.

Analys och bedömning

Bedömningen är att etappmålet inte har uppnåtts på grund av osäkerheten om EU-beslutet om ekodesign och energimärkning.

ETAPPMÅL OM FARLIGA ÄMNEN

UPPFÖLJNINGANSANSVARIG MYNDIGHET: KEMIKALIEINSPEKTIONEN

Särskilt farliga ämnen

Etappmålet om särskilt farliga ämnen innebär att beslut som fattas inom Europeiska unionen och internationellt om sådana ämnen ska innehålla åtgärder som innebär att

- *hormonstörande respektive kraftigt allergiframkallande ämnen betraktas som särskilt farliga ämnen i relevanta regelverk senast 2015,*
- *särskilt farliga ämnen blir föremål för prövning eller beslut om utfasning under gällande regelverk inom alla användningsområden senast 2018,*
- *särskilt farliga ämnen i produktionsprocesser används endast under strikt reglerade omständigheter senast 2018, och*
- *uttrycket "särskilt farliga ämnen" i relevanta regelverk även inkluderar ämnen med andra allvarliga egenskaper än de som omfattas av nuvarande specifika kriterier och som inger motsvarande grad av betänklighet senast 2018.*

Etappmålet bidrar till att miljö kvalitetsmålet *Giftfri miljö* och dess precisering *användningen av särskilt farliga ämnen* kan uppfyllas. Uppföljningen av den preciseringen innehåller ytterligare information om särskilt farliga ämnen.

Resultat

HORMONSTÖRANDE ÄMNEN

Hormonstörande ämnen pekas idag ut som särskilt farliga i viktiga relevanta regelverk, samtidigt återstår oklarheter om hur de i praktiken ska hanteras. Kommissionen skulle ha tagit fram kriterier för hur hormonstörande ämnen ska avgränsas senast i december 2013. Kriterierna är försenade och förväntas nu komma tidigast under sista kvartalet 2014. Kommissionen skulle också i juni 2013 ha presenterat sitt ställningstagande om hormonstörande egenskaper i Reach tillståndssystem kan betraktas som att de har ett tröskelvärde eller ej, vilket nu förväntas under våren 2014.

Arbetet med att föra upp särskilt farliga ämnen på kandidatförteckningen i Reach fortskrider. Under 2013 tillfördes 13 nya ämnen så att förteckningen omfattade 151 ämnen vid årsskiftet. Än så länge har fyra förts dit huvudsakligen på grund av att de är hormonstörande och tre huvudsakligen för att de är kraftigt

allergiframkallande vid inandning. Kommissionen, Echa och medlemsländerna i EU har 2013 kommit överens om en ”färdplan” för särskilt farliga ämnen (SVHC)⁵⁸⁷ vars mål är att alla ”relevanta” SVHC ska finnas på kandidatlistan till 2020.

BEGRÄNSNING OCH UTFASNING AV SÄRSKILT FARLIGA ÄMNEN

Reach tillståndslista (bilaga 14) innehöll 22 ämnen vid utgången av 2013. Sista datum för inlämning av tillståndsansökningar har passerats för tio ämnen. Arbetet med tillståndsansökningar för t.ex. DEHP har påbörjats vid Echa och yttranden kan förväntas till halvårsskiftet 2014.

Två svenska begränsningsdossiéer enligt Reach har lagts ut för offentligt samråd på Echas webbplats under 2013. Samrådet för bly i konsumentartiklar avslutades i september 2013 medan samrådet för nonylfenol/nonylfenoletoxilater i textilier avslutas i mars 2014.

Kommissionen har tagit fram ett förslag som innebär att fyra nya ämnen, DEHP, BBP, DBP och HBCDD, begränsas i RoHS⁵⁸⁸. Beslut tas senast i juli 2014.

I maj 2013 enades parterna i Stockholmskonventionen om att lista flamskyddsmedlet HBCDD på bilagan för global utfasning. I oktober fattades beslut om att rekommendera Hexaklorbutadien, HCBD, och polyklorerade naftalener, PCN, för utfasning. Beslut om upptag i konventionen ska tas i maj 2015. Ytterligare ämnen som pentaklorfenol (PCP) och dekabromodifenyleter (deka-BDE) och dikofol är nominerade för upptag i konventionen.

En ny global överenskommelse, Minamatakonventionen om kvicksilver, beslutades i januari och antogs formellt i den japanska staden Minamata i oktober 2013. Den träder i kraft när 50 länder har ratificerat, vilket beräknas ske tidigast år 2017. De största källorna till luftutsläpp, småskalig guldutvinning och kolförbränning, omfattas av konventionen. Likaså framställning av icke-järnmetaller, avfallsförbränning och tillverkning av cement. De flesta stora användningsområdena för produkter ska fasas ut till 2020, med vissa tekniska undantag. Användningen av dentalt amalgam ska fasas ned så långt som möjligt. Kvicksilverbaserad klor-alkalitillverkning ska fasas ut till 2025.

---

587 Roadmap for SVHCs identification and implementation of REACH Risk Management measures from now to 2020

588 Restriction of the use of certain Hazardous Substances. Direktiv om begränsning av användningen av vissa farliga ämnen i elektrisk och elektronisk utrustning.

Analys och bedömning

HORMONSTÖRANDE OCH KRAFTIGT ALLERGIFRAMKALLANDE ÄMNEN

Att inte fler ämnen förts upp på kandidatförteckningen baserat på att de är hormonstörande beror på att arbetet med att fastställa kriterier försenats. I väntan på kriterierna har också utvärderingen av bekämpningsmedelsämnen avstannat med avseende på hormonstörande egenskaper. Vissa ämnen godkänns trots att det finns misstankar om hormonstörande egenskaper för dessa ämnen (till exempel biociderna tebukonazol och diklosan), vilket måste ses som ett steg bakåt jämfört med tidigare ambitionsnivå. Med kriterierna på plats kan de tillämpas vid ansökningar om godkännande för bekämpningsmedel och sannolikt kommer fler hormonstörande ämnen föreslås till kandidatförteckningen. Resultaten hittills som berör målet att hormonstörande ämnen betraktas som särskilt farliga ämnen i relevanta regelverk är i huvudsak förberedande för kommande regelutövning och mycket återstår innan målet uppnåtts. Trots dröjsmålen, är bedömningen att förutsättningar kan vara på god väg målåret 2015.

För kraftigt allergiframkallande ämnen är det ett viktigt framsteg att bygga vidare på att några exempel numera finns på kandidatförteckningen. Målet för kraftigt allergiframkallande ämnen 2015 kommer dock sannolikt inte kunna nås även om mycket stora insatser påbörjas.

BEGRÄNSNING OCH UTFASNING AV SÄRSKILT FARLIGA ÄMNEN

Framöver kommer särskilt farliga ämnen i allt högre grad bli föremål för prövning eller beslut om begränsning och användningen kan förväntas minska. Det kan framförallt ske tack vare kandidatförteckningen, tillståndssystemet och begränsningsreglerna i Reach, kriterierna för godkännande respektive uteslutningskriterier av verksamt ämne i växtskyddsmedels-förordningen och biocidförordningen samt internationella konventioner. Sådana åtgärder bedöms också i många fall medföra att särskilt farliga ämnen i produktionsprocesser endast ska användas under strikt reglerade omständigheter, men här behövs även andra riktade insatser.

Framgångarna med en ny kvicksilverkonvention och nya ämnen listade i existerande konventioner visar att existerande globala styrmedel fungerar och är dynamiska.

Med tanke på att dataunderlag för att identifiera särskilt farliga ämnen först nu börjar tas fram i betydande omfattning och att ett ambitiöst genomförande av kommissionens nyligen överenskomna "färdplan" för särskilt farliga ämnen (SVHC) kommer att vara avgörande för att kunna uppnå etappmålet målsättningar så är det emellertid i dagsläget mycket svårt att göra en bedömning om de delar i etappmålet som tidsatts till 2018 är möjliga att uppnå i sin helhet. Dock görs bedömningen att förutsättningarna kommer att förbättras avsevärt under de närmast kommande åren.

Kunskap om ämnens hälso- och miljöegenskaper

Etappmålet om kunskap om ämnens hälso- och miljöegenskaper innebär att beslut som fattas inom Europeiska unionen och internationellt ställer krav på att uppgifter om miljö- och hälsofarliga egenskaper hos kemiska ämnen ska vara tillgängliga och tillräckliga för att möjliggöra riskbedömning för alla användningsområden. Besluten ska innehålla åtgärder som innebär att

- relevanta regelverk ställer krav på kunskap samt uppgifter om förekomst gällande nanopartiklar och nanomaterial som är tillräckliga för att bedöma och minimera hälso- och miljöeffekter av sådana senast 2015,
- förutsättningar finns för att relevanta regelverk kan beakta kombinations-effekter vid exponering för kemikalier senast 2015,
- regelverken beaktar att barn är särskilt känsliga för påverkan från kemikalier senast 2015, och
- informationskraven i samband med registrering i Reach för ämnen som tillverkas eller importeras i lägre kvantiteter (mindre än 10 ton per tillverkare eller importör och år) stärks senast 2018.

Etappmålet bidrar till att miljö kvalitetsmålet *Giftfri miljö* och dess precisering om *Kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper* kan uppfyllas. Uppföljningen av preciseringen innehåller ytterligare information relaterad till etappmålet.

Resultat

NANOMATERIAL

EU:s sjunde miljöhandlingsprogram är beslutat av EU:s ministerråd och EU parlamentet i november 2013. EU-kommissionen ska till år 2018 utveckla en åtgärdsstrategi för en giftfri miljö. Ett av fyra prioriterade områden handlar om nanomaterial och material med liknande egenskaper.

Utredningen om nationell handlingsplan⁵⁸⁹ för säker användning och hantering av nanomaterial färdigställdes och lämnades till Regeringen i oktober 2013.

I april 2013 publicerade Kemikalieinspektionen på sin hemsida ett förslag till en nanoförordning som kan användas som förslag på ändringar i Reach artikeltext för att anpassa dem till nanomaterial eller som en separat förordning.

Sverige har lämnat synpunkter på Kommissionen förslag om hur bilagorna till Reach bör ändras för att inkludera krav på nanomaterial. Kemikalieinspektionen har samverkat och deltagit i möten med andra medlemsländer i syfte att skynda

---

589 SOU 2013:70. Säker utveckling! – Nationell handlingsplan för säker användning och hantering av nanomaterial.

på den pågående processen med en ändring av bilagorna för att anpassas till nanomaterial.⁵⁹⁰

Sverige har varit delaktig i diskussionerna om ändring och införande av en definition för nanomaterial (som är baserat på kommissionens rekommenderade definition) för ”Novel foods”, kosmetiska- och medicinsktekniska produkter.

KemI och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap deltar i pågående diskussion vid FN:s FN:s sub-kommitté för GHS för att fastställa behovet av särskilda kriterier eller riktlinjer för klassificering och märkning av nanomaterial enligt GHS.⁵⁹¹

KemI har också varit medarrangör till en nordisk workshop för att bland annat diskutera arbetet med att ta fram eventuella kriterier eller vägledning under GHS/CLP för bedömning av nanomaterials eventuellt farliga egenskaper. I det nordiska samarbetet bidrar KemI till OECD Sponsorship Programme där vi undersöker i vilken mån testmetoderna behöver anpassas för att testa nanomaterial beroende på jord- och sedimentegenskaper.⁵⁹²

KOMBINATIONSEFFEKTER

Kommissionen har för avsikt att tillsätta arbetsgrupper för kombinationseffekter, men detta arbete har inte kommit igång under året. En rapport⁵⁹³ publicerades i maj 2012 och i den framgår det att vägledning för att identifiera så kallade priority mixtures ska ha tagits fram till juni 2014, men inga ytterligare steg togs under 2013.⁵⁹⁴

Ett av fyra prioriterade områden i EU:s sjunde miljöhandlingsprogram handlar om kombinationseffekter.

Vid Livsmedelsverket har ett antal studier utförts där eventuella kombinationseffekter av ämnen som förekommer i mat värderats.⁵⁹⁵

BARNS KÄNSLIGHET

Det nya leksaksdirektivet började gälla fullt ut i somras vilket innebar kraftigt stärkta regler på leksaksområdet, även en ny kosmetikaförordning trädde i kraft i somras.

Livsmedelsverket påvisade att viss barnmat innehåller tungmetallerna arsenik, bly och kadmium i varierande grad⁵⁹⁶. Halterna överskrider inte de lagstiftade gränsvärden som finns, men kan i vissa fall ändå innebära en hälsorisk för små

---

590 <http://www.regeringen.se/content/1/c6/22/54/63/aa30c153.pdf>

591 Globalt Harmoniserat System (GHS) för klassificering och märkning.

592 KemI

593 (COM(2012) 252 final)

594 KemI

595 Livsmedelsverket

596 Livsmedelsverket Rapport 1-2013, Contaminants and minerals in food for infants and young children, Parts 1, 2 and 3

barn. I EU pågår en översyn av lagstiftningen för vissa tungmetaller och Livsmedelsverket jobbar för att gränsvärdena ska sänkas till en nivå som bättre skyddar barnen.

Regeringen har beslutat om ett förbud mot Bisfenol A i barnmatsförpackningar från 1 juli 2013.

LÅGVOLYMÄMNEN

Hur informationskraven i Reach för lågvolyämnen ska kunna utvecklas ingår i det uppdrag som regeringen gav KemI under året och som KemI ska redovisa 2014. I detta uppdrag ingår också frågor om nanomaterial, hormonstörande ämnen och barns känslighet för kemiska ämnen.

Analys och bedömning

NANOMATERIAL

EU-kommissionen anser att frågor om riskhantering av nanomaterial bäst hanteras under Reachförordningen, vilket kräver förändringar i vägledningsdokument och i bilagor till Reach. Kommissionens förväntade förslag på området är förse-
nat. EU:s program för forskning och utveckling utvärderar metoder för testning av nanomaterial som utarbetats inom OECD. Regeringen anser att Sverige ska fortsätta att delta aktivt i arbetet inom EU och internationellt för en säker användning av nanomaterial och bidrar till att relevant kemikalielagstiftning ändras så att den tar bättre hänsyn till nanomaterials särskilda egenskaper. Sverige bör även aktivt bidra till att nanomaterials särskilda egenskaper hanteras i FN:s system för klassificering och märkning av kemikalier (GHS).⁵⁹⁷

Utredningen om nanomaterial⁵⁹⁸ har konstaterat att samhällets möjligheter att spåra och oskadliggöra material som visar sig vara farliga kan vara en avgörande faktor för allmänhetens tillit till nanotekniken.

KOMBINATIONSEFFEKTER

Kombinationseffekter beaktas inte vid riskbedömningar enligt Reach. Detsamma gäller för andra områden. Inte heller vid prövning av bekämpningsmedel sker t.ex. någon riskvärdering av kombinationseffekter vid exponering för flera aktiva substanser. Europeiska Rådet och Europaparlamentet har lyft frågan. Kommissionens svar innebar inga åtaganden om att se över relevanta rättsakter. Regeringen anser att det behövs en generell kunskapsuppbyggnad när det gäller kemikaliers kombinationseffekter. Vidare måste metoder för att ta hänsyn till kombinationseffekter och kumulativ exponering vid riskbedömningar utvecklas och ändringar måste göras i relevanta regelverk.⁵⁹⁹

---

597 På väg mot en giftfri miljö, Prop. 2013/14:39

598 "Säker utveckling! – Nationell handlingsplan för säker användning och hantering av nanomaterial" (SOU 2013:70).

599 På väg mot en giftfri miljö, Prop. 2013/14:39

BARNNS KÄNSLIGHET

Arbetet med att utveckla regler inom Reach så att barns särskilda känslighet för kemiska ämnen beaktas är mycket viktigt.

En ny undersökning bland EU- och OECD-länder visar att det finns ett stort behov av en förbättrad vägledning och metoder för att göra exponeringsbedömning för barn.⁶⁰⁰

Det behöver klargöras om uppgifter från studier som görs enbart på vuxna djur, går att direkt överföra från vuxna individer till unga individer. Standardinformationskrav saknas för närvarande för kemikaliers påverkan på utveckling och mognad av nerv- och immunsystemen (inklusive astma och allergier förutom hudsensibilisering), utveckling av cancersjukdomar hos barn och i stor utsträckning även för störningar av hormonsystemet. Nuvarande standardinformationskrav innefattar inte tillräckliga tester med syfte att identifiera hormonstörande effekter. Detta är en stor brist eftersom utvecklingsfaserna utgör de mest känsliga perioderna för exponering för hormonstörande ämnen. Vidare saknas för barn liksom för vuxna individer standardinformationskrav om upptag, fördelning, omvandling och utsöndring av kemikalier ur kroppen (toxikokinetik).

LÅGVOLYMÄMNINGEN

Reach ställer lägsta datakrav på lågvolymsämnen dvs ämnen som tillverkas eller importeras i intervallet 1- 10 ton per tillverkare eller importör per år. Kraven är otillräckliga för att göra en farobedömning och därmed saknas underlag för en adekvat riskbedömning och en säker hantering. Kommissionen väntas ta upp frågan för konsultationer i år eller nästa år och därmed öppnas en möjlighet att skärpa kraven. Regeringen anser inte att det är realistiskt att utvidga de kunskapskrav som gäller för ämnen i intervallet 10–100 ton till att gälla även för lågvolymsämnen, främst beroende på kostnaderna för industrin och de omfattande tester på bland annat djur som det skulle medföra. En tänkbar strategi är att i stället utveckla en urvalsprocess baserad på screening för att identifiera ämnen som kräver mer omfattande testning. Det kommer att kräva betydande insatser i form av forskning och utveckling av test- och screeningmetoder och metodik för riskbedömning.⁶⁰¹

---

600 OECD (2013) ENV/JM/MONO(2013)20 Assessing the risk of chemicals to children's health: an OECD-wide survey Series on Testing & Assessment No. 192

601 På väg mot en giftfri miljö, Prop. 2013/14:39

Information om farliga ämnen i varor

Etappmålet om information om farliga ämnen i varor innebär att

- *regelverk eller överenskommelser inom Europeiska unionen eller internationellt ska tillämpas så att information om miljö- och hälsofarliga ämnen i varor är tillgänglig för alla berörda senast 2020,*
- *reglerna ska införas stegvis för olika varugrupper och i informationen ska särskilt barns hälsa beaktas, och*
- *information om hälso- och miljöfarliga ämnen som ingår i material och varor görs tillgängliga under varans hela livscykel genom harmoniserade system som omfattar prioriterade varugrupper.*

Etappmålet bidrar till att miljö kvalitetsmålet *Giftfri miljö* och dess precisering om *Information om farliga ämnen i material och produkter* kan uppfyllas. Uppföljningen av den preciseringen innehåller ytterligare information relaterad till etappmålet.

Resultat

Inom SAICM utreds ett förslag till ett informationssystem för kemikalier i produkter som ska läggas fram för högnivåmötet 2015.

En vägledning för leverantörer av varor har utarbetats och publicerats av behöriga myndigheter för Reach i Sverige med flera länder. Vägledningens syfte är en ökad efterlevnad av leverantörers skyldigheter och att informera kunder om varor som innehåller vissa särskilt farliga ämnen.⁶⁰²

Analys och bedömning

Tillgången till information om farliga ämnen i varor är idag bristfällig. Vissa krav finns idag i Reach, i reglerna om utsläppande på marknaden och användning av biocidprodukter. Enligt artikel 33 i Reach ska leverantören av en vara informera yrkesmässiga kunder om en vara innehåller mer än 0,1 procent av ett särskilt farligt ämne som finns upptaget på Reachs kandidatförteckning och göra det samma till konsumenter efter förfrågan. Echas tolkning är att halten gäller för hela varan, t.ex. en cykel, medan Sverige m.fl. medlemsstater anser att man ska beräkna halten på del av varan, t.ex. ett cykelhandtag. Tvisten om tolkning gör det sannolikt att frågan kommer att avgöras i EU-domstolen.

---

602 KemI, <http://www.kemi.se/sv/Innehall/Nyheter/Vagledning-for-leverantorer-av-varor/>

Det fortsatta arbetet inom SAICM med att utreda ett förslag till ett informations-system för kemikalier i produkter är mycket viktigt för att kunna utveckla krav och system som kan tillämpas på global varuhandel.

Ytterligare initiativ behövs sannolikt för att regelverk eller överenskommelser inom Europeiska unionen eller internationellt ska tillämpas så att information om miljö- och hälsofarliga ämnen i varor är tillgänglig för alla berörda senast 2020.

Frivilla initiativ till informationssystem, t ex BASTA-systemet för byggprodukter kan tjäna som förebild för andra varugrupper. Informationen för byggprodukter behöver emellertid utvecklas för att vara tillgänglig under hela varans och byggnadens livstid. Regeringen anser att förutsättningarna bör undersökas för att införa ett nationellt system för dokumentation av farliga ämnen i byggnader (loggbok för byggnader).⁶⁰³

Utveckling och tillämpning av EU:s kemikalieregler

Etappmålet om utveckling och tillämpning av EU:s kemikalieregler är att Reach och andra relevanta EU-regelverk, senast 2020 tillämpas eller om så behövs, revideras så att

- *det i ökad utsträckning blir möjligt att bedöma och pröva grupper av ämnen med liknande inneboende egenskaper, kemisk struktur eller användningsområde, och*
- *substitutionsprincipen och dess tillämpning stärks i samband med begränsningar, tillståndsprövning och andra relevanta moment i regelverket.*

Etappmålet bidrar till att miljö kvalitetsmålet *Giftfri miljö* och dess preciseringar om *Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen samt Användningen av särskilt farliga ämnen* kan uppfyllas. Uppföljningen av den preciseringen innehåller ytterligare information om särskilt farliga ämnen.

Resultat

Etappmålet infördes under året. Regeringen har givit KemI i uppdrag att analysera och komma med förslag till åtgärder under 2014, både vad gäller bedömning och prövning av grupper av ämnen och vad gäller substitutionsprincipen i Reach.

KemI har i granskningen av växtskyddsmedel funnit att lambda-cyhalothrin har egenskaper som är bioackumulerande och toxiska och därmed blir ett kandidatämne för substitution.⁶⁰⁴

---

603 På väg mot en giftfri miljö, Prop. 2013/14:39

604 KemI

Analys och bedömning

BEDÖMNING OCH PRÖVNING AV GRUPPER AV ÄMNEN

Reach är i hög grad inriktad på att faro- och riskbedöma enskilda ämnen var för sig. Även olika riskreducerande åtgärder normalt mot enskilda ämnen. Det finns i delar av Reach varierande möjligheter att bedöma, hantera och pröva grupper av ämnen.

För registrering av ämnen i Reach bedöms att utrymmet för gruppvisa angreppssätt inom denna process är mycket begränsat. Utvärdering i Reach omfattar delprocesserna dossierutvärdering och ämnesutvärdering. Lagstiftningen ger stora möjligheter till gruppbedömningar. Företagen har ofta tillämpat en form av gruppbedömning vid registrering av högvolyämnen i syfte att fria ämnen, då slutsatser har dragits om "frånvaro" av skadlig effekt för en liknande substans. Nuvarande Reach-regler om ämnesutvärdering gör det svårt att hantera en grupp ämnen samlat. Även tillståndssystemet i Reach är primärt ämnat att reglera enskilda ämnen.

Begränsningsreglerna i Reach medför inga direkta hinder mot att samlat bedöma och reglera flera närbesläktade ämnen som en grupp. Detta har praktiserats i samband med hantering av varianter av asbest, ftalater i varor avsedda för barn respektive tennorganiska föreningar. Ett viktigt hinder mot flera gruppbedömningar är dock att arbetsbördan ökar drastiskt om en begränsningsdossier ska gälla fler än ett ämne.

Sverige bör delta i arbetet med att utveckla av gruppbedömningar. När stora delar av lagstiftningen ska ses över, omkring 2017-2019, bör Sverige verka för att Reach gör det möjligt att bedöma och kunna pröva grupper av ämnen med liknande inneboende egenskaper, kemisk struktur eller användningsområde.

SUBSTITUTIONSPRINCIPENS TILLÄMPNING

Det finns ett antal större problem i Reach med att substituera särskilt farliga ämnen (SVHC), särskilt i varor:

Substitutionstrycket är mycket bristfälligt: det räcker inte med att visa att det finns en onödig risk och bra, långt mindre riskabla, alternativ, utan det krävs att det kan klart visas att risken är "oacceptabel";

Det krävs mycket stora resurser för att ta fram en begränsningsdossier och det krävs dessutom ofta ytterligare stora resurser för att få dossiern genom kommittéerna RAC och SEAC. Som helhet synes det ha blivit tyngre få igenom en begränsning än före REACH. Användningen av SVHC i importvaror kan bara begränsas om det går att visa oacceptabel risk, även om all användning i EU i varor redan fasas ut via tillståndsprövningen. Sammantaget motverkar dessa problem en fungerande substitution inklusive av SVHC, vilket är bekymmersamt eftersom användning av SVHC i importvaror bara kan regleras via begränsning.

Det finns även delar av Reach som har positiv effekt på substitution. Listningen av SVHC i kandidatlistan har i sig i praktiken en klart positiv effekt på substitutionen av SVHC. Listningen signalerar till företagen att detta är ett ämne med särskilt farliga egenskaper och som kan komma att regleras/förbjudas inom kort. Vidare är att mål i färdplanen för SVHC⁶⁰⁵ att alla kända relevanta SVHC ska finnas på kandidatlistan 2020.

Effektivare kemikalietillsyn inom EU

Etappmålet om en effektivare kemikalietillsyn inom Europeiska unionen är att senast 2018 har beslut fattats inom Europeiska unionen som förstärker och effektiviserar tillsynen i medlemsländerna samt utvecklar tillsynssamverkan inom unionen gällande regler för kemikalier inklusive farliga ämnen i varor och avfall.

Etappmålet bidrar till att miljö kvalitetsmålet *Giftfri miljö* och dess preciseringar om *Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen, Användningen av särskilt farliga ämnen, Kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper, Information om farliga ämnen i material och produkter* kan uppfyllas. Uppföljningen av de preciseringarna innehåller ytterligare information om tillsyn.

Resultat

Reach Forum består av ett nätverk av myndigheter inom EU och har bland annat till uppgift att samordna tillsynsprojekt vilket bidrar till en harmoniserad tillsyn inom EES-området. Under 2013 deltog Kemikalieinspektionen när Forum genomförde det tredje projektet inriktat på tillsyn av regler i Reach-förordningen. Syftet var att kontrollera att tillverkare och importörer uppfyllde sina skyldigheter att registrera ämnen samt att öka samarbetet med Tullverket. Många bestämmelser för varor finns i annan lagstiftning än Reach och ingår därför inte i Reach-forums arbetsområde. För att uppnå målet att öka samordningen och därigenom förstärka och effektivisera av tillsynen av varor inom EU deltar därför Kemikalieinspektionen även i olika frivilliga EU-gemensamma nätverk för tillsyn och marknads kontroll, RoHS-nätverket, CLEEN och från och med 2013 även i Prosafe.⁶⁰⁶

---

605 KOM, ECHA och MS har kommit överens om en ”Roadmap för SVHCs identification and implementation of REACH Risk Management measures from now to 2020”.

606 KemI.

Analys och bedömning

Etappmålet är nyligen beslutat och någon plan för hur Sverige ska prioritera arbetet med en effektivare kemikalietillsyn i EU finns ännu inte. Kemikalier regler är i stor utsträckning harmoniserade inom EU men tillsynen är däremot till största delen en nationell uppgift. Nationella myndigheter har inte möjlighet att ingripa mot företag i ett annat land. Därför fyller en informell tillsynssamverkan mellan myndigheter i olika länder en viktig funktion.

EU-kommissionen har lagt fram ett förslag till ny marknadskontrollförordning som en del av det så kallade produkt - och marknadskontrollsäkerhetspaketet (KOM(2013)74). I förslaget ingår att det skapas ett forum för marknadskontroll. Ett sådant forum kan vara en del i att få en bättre samordning i tillsynen av varor både mellan medlemsländer och mellan olika lagstiftningar. Av det nu liggande förordningsförslaget framgår också att detta forum ska samarbeta med Reachforum.

Regerings proposition 2013/14:39 *På väg mot en giftfri vardag* anger några viktiga områden för effektivisering av tillsyn i EU och utveckling av tillsynssamverkan. Det gäller bland annat en ökad formalisering av tillsynssamverkan inom EU för kemikalietillsynen. Forum⁶⁰⁷ anges som en modell för hur samarbetet kan förstärkas för fler rättsakter inom EU. Propositionen anger också att tillsynen skulle kunna effektiviseras genom bättre samordning av tillsynsinsatser på EU-nivå inom angränsande regelverk och att reglerna om marknadskontroll skulle kunna vara en utgångspunkt för utveckling av tillsynssamverkan på varuområdet. En annan viktig fråga är möjligheterna att kunna ange någon miniminivå för medlemsländernas tillsyn av Reach och CLP och annan kemikalietillsyn i likhet med det som gäller för djur- och livsmedelsområdet.

---

607 Forum för informationsutbyte och verkställighet.

Gifffria och resurseffektiva kretslopp

Etappmålet om gifffria och resurseffektiva kretslopp är att användningen av återvunna material ska vara säker ur hälso- och miljösynpunkt genom att återcirkulation av farliga ämnen så långt som möjligt undviks samtidigt som resurseffektiva kretslopp eftersträvas. Detta uppnås genom en samlad åtgärdsstrategi inom Europeiska unionen, vilken senast 2018 resulterat i bland annat följande insatser:

- *EU:s regelverk för avfall, kemikalier och varor är i huvudsak kompletterade och samordnade så att de styr mot gifffria och resurseffektiva kretslopp, och*
- *principen om höga och likvärdiga krav på innehållet av farliga ämnen i nyproducerade och återvunna material är fastslagen genom beslut där så är lämpligt.*

Etappmålet bidrar till att miljö kvalitetsmålet *Giftfri miljö* och dess preciseringar om *Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen, Användningen av särskilt farliga ämnen, Oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper kan uppfyllas*. Uppföljningen av de preciseringarna innehåller ytterligare information relaterad till etappmålet.

Resultat

Naturvårdsverket har i december 2013 fattat beslut om Sveriges första avfallsförebyggande program. Programmet innehåller mål och åtgärder för att minska avfallsmängderna och för att minska innehållet av farliga ämnen i material och produkter. Fokusområden i programmet är: mat, textilier, elektronik och bygg- och rivningsavfall.⁶⁰⁸ Naturvårdsverket har också föreslagit regeringen en specifiering av ett nytt etappmål som innebär att senast 2020 underlättas kretsloppet för textilier av att särskilt farliga ämnen och andra ämnen med oönskade egenskaper inte förekommer i nyproducerade textilier. Ett annat förslag innebär att ett etappmål som ska leda till att materialet i avfallet från hushåll och verksamheter tas till vara samtidigt som påverkan på och risker för hälsa och miljö minimeras.⁶⁰⁹

EU:s 7:e miljöhandlingsprogram som beslutades 2013 anger att ”återvunnet avfall ska användas som en betydande och pålitlig råvarutillgång för Unionen genom utvecklingen av gifffria kretslopp för material”.⁶¹⁰

---

608 Naturvårdsverket

609 Naturvårdsverket

610 KemI

Miljöhandlingsprogrammet innehåller en EU-strategi för en giftfri miljö till år 2018. I den anges att exponeringen för kemikalier genom produkter minimeras, inklusive importerade varor, för att främja giftfria kretslopp för material och begränsa exponeringen för farliga ämnen i inomhusmiljön.⁶¹¹

Naturvårdsverket har inom ett regeringsuppdrag kartlagt fosforresurser och innehållet av oönskade ämnen i olika fosforkällor, gjort en bedömning av potentialen för hållbar återföring av fosfor, tagit fram förslag till författningskrav och förslag till etappmål för hållbar återföring av fosfor samt ett förslag till investeringsstöd. För att kunna använda växtnäringsämnen i avfalls- och avloppsfraktioner i större utsträckning än idag utan risk för negativ påverkan på hälsa och miljö, behöver halterna av oönskade ämnen minska ytterligare. Det finns potential för en ökad och hållbar återföring av fosfor och andra växtnäringsämnen från avlopps- och avfallsfraktioner. Men innehållet av oönskade ämnen begränsar potentialen påtagligt. Ett framgångsrikt förebyggande arbete ökar potentialen, liksom utveckling av tekniker för såväl rening som utvinning och återföring av fosfor.

Analys och bedömning

Etappmålet är nyligen beslutat och utgår från att en samlad europeisk åtgärdsstrategi för giftfria och resurseffektiva kretslopp kommer till stånd. Regeringen bedömer i proposition 2013/14:39 att strategin bör slå fast att särskilt farliga ämnen inte bör användas i nya varor och att användningen av övriga farliga ämnen så långt som möjligt bör minska, att åtgärder och styrmedel för ökad återvinning ska fokusera på de material som är mest värdefulla från resurseffektivitetssynpunkt och som samtidigt har ett lågt innehåll av farliga ämnen, att höga och likvärdiga krav ställs på återvunna och nyproducerade material när det gäller innehåll av farliga ämnen samt att information om hälso- och miljöfarliga ämnen som ingår i varor ska vara tillgänglig för alla berörda under hela livscykeln, inklusive avfallsledet.⁶¹²

Att EU:s 7:e miljöhandlingsprogram innehåller en strategi för giftfri miljö som omfattar skrivningar om giftfria och resurseffektiva kretslopp är viktigt för att etappmålet ska kunna nås.

Det pågår arbete i Sverige med att analysera vilka styrmedel som är mest effektiva och lämpliga för att reglera användningen av farliga ämnen i ett livscykelperspektiv och för att skapa synergier mellan resurseffektivitet och lågt innehåll av farliga ämnen. Detta arbete kommer att utgöra en grund för Sveriges arbete med EU-strategin för giftfria och resurseffektiva kretslopp. Ett fortsatt analys- och utredningsarbete behövs dock för att bygga upp kunskapsbasen och utveckla ny teknik.⁶¹³

---

611 KemI

612 På väg mot en giftfri miljö, Prop. 2013/14:39

613 På väg mot en giftfri miljö, Prop. 2013/14:39

De tre förslagen till nya etappmål om avfall framtagna 2013 skapar goda förutsättningar för att under loppet av innevarande decennium både öka återvinningen och minska materialkretsloppens innehåll av farliga ämnen och framförallt bryta sambandet mellan tillväxt och uppkomsten av avfall.

Minska barns exponering för farliga kemikalier

Etappmålet om att minska barns exponering för farliga kemikalier är att senast 2018 har beslut fattats avseende befintliga och vid behov nya regelverk och andra styrmedel, vilka medför en betydande minskning av hälsoriskerna för barn till följd av den samlade exponeringen för kemikalier. Riskminskningen ska bedömas i jämförelse med situationen 2012.

Etappmålet bidrar till att miljö kvalitetsmålet *Giftfri miljö* och dess preciseringar om *Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen kan uppfyllas*. Uppföljningen av preciseringen innehåller ytterligare information relaterad till etappmålet.

Resultat

Den generella trenden är att halterna av organiska miljöföroreningar i modersmjölk från förstfödorskor minskar för de ämnen som övervakas. Barn, kvinnor i barnafödande ålder samt gravida och ammande rekommenderas att inte äta fisk som kan innehålla höga halter dioxin och PCB oftare än 2-3 gånger per år.

Kemikalieinspektionen har mätt förekomsten av bromerade flamskyddsmedel, ftalater, organofosfater och vissa metaller i förskolemiljö. Av de ämnen som undersöktes framstod ftalater som en ämnesgrupp som bör prioriteras i arbetet med att minska barns exponering för farliga kemiska ämnen. Det finns dock stora kunskapsluckor för många av de andra ämnena som ingick i undersökningen och överlag är kunskapen låg om vad den totala exponeringen för olika ämnen kan ha för effekter för barns hälsa.⁶¹⁴

Inom arbetet i branschdialogerna om kosmetika- och hygienprodukter samt leksaker har företagen påbörjat arbete med åtaganden. Till exempel har företagen påbörjat utfasning av allergena parfymämnen och konserveringsmedel i sina barn- och ungdomsprodukter.

Kemikalieinspektionen deltar i flera processer rörande tillämpning och utveckling av befintliga regelverk och bevakar i detta arbete särskilt barnperspektivet.

---

614 Rapport 8/13. <http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/Rapporter/Rapport8-13.pdf>

Sverige har tagit fram ett förslag på begränsning av bly i konsumentvaror. Förslaget går ut på att begränsa bly i artiklar som kan stoppas i munnen av små barn, såsom kläder, skor, accessoarer, inredning, dekorationer och sport- och fritidsartiklar.⁶¹⁵

Kemikalieinspektionen föreslår en ändring i den europeiska fibermärkningsförordningen (1007/2011) som ett steg på vägen att minska riskerna med farliga kemikalier i textilier. Textilier är en mycket bred kategori produkter och de används på sådant sätt att konsumenter, även barn, direkt eller indirekt exponeras för de kemikalier som ingår i dem. Det är svårt att veta exakt vilka kemikalier som finns i textilprodukter eftersom leverantörskedjan är lång, komplex och global.^{616, 617}

Kemikalieinspektionen har tillsammans med Konsumentverket och Elsäkerhetsverket, kontrollerat företag som tillverkar, importerar och säljer leksaker. En sammanställning från kontrollerna visar stor skillnad bland företagen vilken kunskap som finns om reglerna för leksakers säkerhet. Särskilt bristande var kunskapen om de regler som finns i andra lagstiftningar än direktivet om leksakers säkerhet, till exempel Reach-förordningen och RoHS-direktivet. I projektet har Kemikalieinspektionen hittills låtit testa leksaker från företagen. Resultaten visar att ett flertal leksaker innehöll farliga ämnen i förbjudna halter. Det var främst ftalater i mjuka plastleksaker och bly inuti elektriska leksaker som hittades. Försäljningen av dessa leksaker har stoppats och de har dragits tillbaka från butiker. Ett antal företag har även anmälts till åklagare.^{618, 619, 620, 621, 622}

I en kampanj riktar Läkemedelsverket information till landets frisörer om de viktigaste sakerna man bör tänka på när det gäller hårfärger. Broschyren *Håll koll på färgen* skickas ut tillsammans med Frisörföretagarnas tidning Frisör, och samtidigt görs internetannonsering bland annat med budskapet att personer under 16 år inte ska färga håret alls.^{623, 624}

---

615 <http://www.kemi.se/sv/Innehall/Nyheter/Sverige-har-tagit-fram-ett-forslag-pa-begransning-av-bly-i-konsumentvaror/>

616 Rapport 3/13: <http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/Rapporter/Rapport-3-13-textiles.pdf>

617 <http://www.kemi.se/sv/Innehall/Nyheter/Forslag-om-ny-regel-for-sakrare-textilier/>

618 <http://www.kemi.se/sv/Innehall/Nyheter/tillsyn-projekt/>

619 <http://www.kemi.se/sv/Innehall/Nyheter/Marknadsprojekt-2012/>

620 <http://www.kemi.se/sv/Innehall/Nyheter/tillsyn-projekt/>

621 Tillsyn 3/13: <http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/Tillsyn/Tillsyn3-13-leksaker.pdf>

622 Tillsyn 6/13: <http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/Tillsyn/Tillsyn6-13-leksaker-2012-2013.pdf>

623 <http://www.lakemedelsverket.se/Alla-nyheter/Nyheter-2013/Kampanj-for-att-minska-allergirisk-vid-harfargning/>

624 <http://www.lakemedelsverket.se/upload/allmanhet/kosmetika/harfarg/folder-harfarg.pdf>

Regeringen har gett KemI i uppdrag att verka för en utfasning av misstänkt fortplantningsstörande och hormonstörande ftalater i Sverige.

I den årliga uppföljningen av miljö kvalitetsmålet *Giftfri miljö* redovisas ytterligare utveckling av styrmedel under preciseringarna om *Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen* samt om *Särskilt farliga ämnen*.

Analys och bedömning

Kemikalieinspektionen har för närvarande ett uppdrag från regeringen att redovisa en handlingsplan för Giftfri vardag med speciellt fokus på barn. KemI ska 2014 redovisa förslag till en ny handlingsplan för perioden 2015–2020 med de åtgärder som behöver vidtas för att bidra till en giftfri vardag. Nedan redovisas exempel på bedömningar ur delredovisningen av handlingsplanen 2011–2013.⁶²⁵

Gällande regler tar inte tillräcklig hänsyn till barns särskilda känslighet. Metodik för riskbedömning för barn saknas i vissa delar och vägledningsdokument som ska underlätta tillämpningen av EU-regler behöver stärkas vad gäller barnanpassad metodik. En ny undersökning bland EU- och OECD-länder visar att det finns ett stort behov av förbättrad vägledning och metoder för att göra exponeringsbedömning för barn.⁶²⁶

Kemikaliekrav på EU-nivå behöver utvecklas och skärpas för att förebygga risker när det gäller produkter och varukategorier som barn kommer i kontakt med. KemI har identifierat varugrupperna leksaker, elektroniska produkter och byggprodukter som prioriterade i arbetet. Särskilda regler inom EU om begränsning av kemiska risker behov också utvecklas för textilier.

Ämnen med vissa miljö- och hälsofarliga egenskaper ska inte förekomma i produkter som barn kommer i kontakt med. Detta gäller i synnerhet särskilt farliga ämnen, där även hormonstörande och allergiframkallande ämnen bör inräknas. Leksaksdirektivet är ett exempel på ett regelverk där skyddsnivån behöver höjas bland annat vad gäller barns exponering för vissa metaller som bly, CMR-ämnen⁶²⁷ och allergiframkallande ämnen.

Det bör analyseras hur miljö- och hälsoriskerna för barn kan minskas i barns offentliga miljöer och boendemiljöer.

---

625 Handlingsplan för en giftfri vardag 2011 – 2014. Delredovisning 2011 – 2013. KemI. Rapport 1/14

626 OECD (2013) ENV/JM/MONO(2013)20 Assessing the risk of chemicals to children's health: an OECD-wide survey Series on Testing & Assessment No. 192

627 Cancerframkallande, mutagena och reproduktionstoxiska.

Ökad miljöhänsyn i EU:s läkemedelslagstiftning och internationellt

Senast år 2020 har beslut fattats inom EU eller internationellt som innebär att befintliga och eventuella nya regelverk för human- och veterinärmedicinska läkemedel i ökad utsträckning väger in miljöaspekter.

Etappmålet bidrar till att miljö kvalitetsmålet *Giftfri miljö och dess preciseringar om Kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper samt Information om farliga ämnen i material och produkter kan uppfyllas*. Uppföljningen av de preciseringarna innehåller ytterligare information relaterad till etappmålet.

Resultat

NYA ELLER FÖRÄNDRADE STYRMEDEL SOM INFÖRTS I SVERIGE ELLER I EU:
Övervakning av tre läkemedelssubstanser i vatten inom ramen för Vattendirektivet.
Ny kosmetikaförordning 1223/2009 inom EU, gällande från 11 juli 2013 med följande huvudförändringar:

- Förhandsanmälan av nanomaterial följt av en genomgång av säkerhetsdokumentation innan det får sättas på marknaden.
- Krav på märkning av nanomaterial ("ingrediens (nano)")
- Tydligare krav på rapportering av oönskade effekter (biverkningar)
- Tydligare koppling till REACH angående miljöegenskaper hos kosmetiska produkter
- Uppdaterade och tydligare krav på säkerhetsvärderingar för kosmetiska produkter
- Ändringar på ämneslistorna: hårfärger, parabener, triclosan⁶²⁸

VIKTIGA BESLUT SOM HAR FATTATS

I 2013/14:39 På väg mot en giftfri vardag – plattform för kemikaliepolitiken har regeringen inkluderat både upp- och nedströms arbete för läkemedel, vilket betyder att arbete för "Giftfri miljö" omfattar arbete med läkemedels miljöpåverkan.

Regeringen har beslutat att Läkemedelsverket i samråd med KemI) aktivt ska arbeta för att läkemedelslagstiftningen senast 2020 inkluderar miljöhänsyn.

Regeringen har fattat beslut om 32 miljoner kronor till forskning kring vattenrening från läkemedelssubstanser.

Vattenmyndigheterna har påbörjat ett arbete med att ta fram program för kontroll av tre läkemedelssubstanser.⁶²⁹ (diclofenac, 17-beta-estradiol och 17-alpha-ethinylestradiol)

---

628 Läkemedelsverket

629 Läkemedelsverket

NYA DATA OM TILLSTÅNDET (AVSER MILJÖ- OCH HÄLSOTILLSTÅNDET, ELLER DET TILLSTÅND SOM PRECISERINGARNA I GIFTFRI MILJÖ ANGER)

Läkemedelsverket har arrangerat myndighetsmöte och seminarium om nanomaterial med anledning av presentation av regeringsuppdraget Nationell handlingsplan för säker användning och hantering av nanomaterial.

Miljödata har tagits fram för ett antal nya läkemedelssubstanser enligt läkemedelslagstiftningen (både human och i veterinär).

Forskning kring läkemedels miljöpåverkan har pågått under året bland forskare bland annat inom MistraPharma.

Nya effektivare vattenreningsmetoder avseende läkemedelsrester har testats av forskare från MistraPharma i reningsverken i Stockholm och Uppsala.⁶³⁰

BRANSCH- ELLER INTRESSEORGANISATIONERS FRIVILLIGA BESLUT ELLER INITIATIV

Under 2013 har Läkemedelsverket medverkat vid fyra dialogmöten med kosmetikabranschen, Kemikalieinspektionen och forskningen (IMM) i syfte att på frivillig väg arbeta mot säkrare kosmetiska produkter.

Inom denna samverkan har Läkemedelsverket genomfört, utvärderat och rapporterat kartläggning av förekomst och halt vissa utvalda parfymämnen i barn- och ungdomsprodukter på den svenska marknaden.

En informationskampanj har genomförts gentemot Sveriges frisörer i syfte att sprida information om risken att utveckla kontaktallergi vid hårfärgning samt uppmaningen att barn under 16 år inte ska färga håret. En informationsbroschyr skickades till 20 000 frisörer under februari/mars 2013.

Inom International Pharmaceutical Federation (FIP) pågår ett arbete för att ta fram en praktisk vägledning för farmaceuter över hela världen för att öka medvetenheten kring miljöpåverkan av läkemedel. Vägledningen kommer att diskuteras/lanseras vid ett möte i Bangkok 2014 och efter detta görs tillgänglig för FIP:s medlemmar. LV är medförfattare till vägledningen.

FN har initierat ett arbete för grön upphandling av läkemedel och medicintekniska produkter som beräknas slutföras 2017. Läkemedelsverket deltar aktivt.⁶³¹

ANDRA VIKTIGA HÄNDELSE I ARBETET FÖR GIFTFRI MILJÖ 2013

Ett av målen för Nationella Läkemedelsstrategin (NLS) är ”minimal miljöpåverkan”. Inom NLS pågår arbete med att ta fram miljöindikatorer som ska återspegla tillståndet i miljön både lokalt (i Sverige) samt globalt (i produktionsländerna).

---

630 Läkemedelsverket

631 Läkemedelsverket

Läkemedelsverkets arbete med flaggskeppsprojektet inom ramen för Östersjöstrategin har startat kartläggning av miljöåtgärder vid läkemedelsproduktion runt Östersjön. Hur EU:s direktiv för läkemedelsavfall har implementerats i de olika länderna kommer också att sammanställas.

Miljöpåverkan av läkemedel belyses vid Läkemedelsverkets expertkommittémöten för nya behandlingsrekommendationer (t.ex. antikonception).

Läkemedelsverket medverkar i referensgruppen för screening, koordinerat av Naturvårdsverket. Här har bland annat ämnen som är ingredienser i kosmetika diskuterats som utgångspunkt för screening alternativt miljöövervakning.

Läkemedelsverkets tillsyn av kosmetiska produkter har grundats på en riskbaserat urval där fokus legat på hårfärger, granskning av säkerhetsdokumentation och av GMP.

Analys och bedömning

Regeringen gör följande bedömning i propositionen På väg mot en giftfri vardag (Prop. 2013/14:39) Testkraven för läkemedel bör skärpas och de miljöriskbedömningar som görs i samband med en ansökan om godkännande av läkemedel bör förbättras. För att samla och tillgängliggöra miljödata om aktiva läkemedelssubstanser bör en databas vid den europeiska läkemedelsmyndigheten skapas. Miljöaspekter bör föras in vid bedömningen av nyttan och riskerna med läkemedel. Det behövs en fördjupad analys av hur lagstiftningen konkret ska kunna utformas så att detta möjliggörs. En reglering av minimikrav på produktionsförhållanden för försäljning av produkter på EU-marknaden bör övervägas. För att kunna fastställa hur Sverige ska driva dessa frågor vidare inom EU måste konsekvenserna av ökad miljöhänsyn analyseras ytterligare. Sverige bör verka för att EU-kommissionen identifierar och utreder konsekvenserna av olika handlingsalternativ. Samtidigt bör Läkemedelsverket ges i uppdrag att fördjupa analysen i fråga om tillgången till läkemedel, kostnadseffektivitet, samhällets kostnader för läkemedel, effekter på utvecklingen av nya läkemedel samt kostnader för skador på miljön.⁶³²

Vad gäller kunskap och uppgifter kring miljöegenskaper för kemiska ämnen i kosmetiska produkter behöver mer insatser göras inom EU.

Miljöegenskaper hos kosmetikaingredienser ska tas om hand av REACH, hur detta ska ske behöver bli tydligare.

Forskningsprogrammet MistraPharma slutar 2015 dvs fem år tidigare än etappmålsdatumet 2020. Arbetet inom MistraPharma är värdefullt och utgör den största samlade forskningsinsatsen inom området internationellt sett.

Läkemedelsverket anser att det arbete som initierats inom WHO mot gröna och hållbara upphandlingar av hälsosystem kan bidra till att nå etappmålet.

---

632 På väg mot en giftfri miljö, Prop. 2013/14:39

Inom ramen för Nationella läkemedelsstrategin (NLS) har branschföreningen för de forskande läkemedelsföretagen i Sverige (LIF) under hösten 2013 redovisat en modell för miljöbedömning av läkemedel, ett arbete som är mycket viktigt för att definiera vad ett grönt läkemedel är. I delbetänkandet SOU 2013:23 Ersättning vid läkemedelsskador och miljöhänsyn i läkemedelsförmånerna föreslår utredningen att denna modell ska utvärderas och därefter ska kriterier för miljöklassificering och regler för bedömning av överensstämmelse fastställas.

ETAPPMÅL OM AVFALL

UPPFÖLJNINGSA NSVARIG MYNDIGHET: NATURVÅRDSVERKET

Ökad resurshushållning i livsmedelskedjan

Etappmålet om ökad resurshushållning i livsmedelskedjan innebär att insatser ska vidtas så att resurshushållningen i livsmedelskedjan ökar genom att minst 50 procent av matavfallet från hushåll, storkök, butiker och restauranger sorterar ut och behandlas biologiskt så att växtnäring tas tillvara, där minst 40 procent behandlas, så att även energi tas tillvara senast 2018.

Resultat

MiljöEmissionsData har på uppdrag av Naturvårdsverket genomfört ett projekt vars syfte är att analysera data som krävs för att kunna följa upp etappmålet.⁶³³ Det uppkomna matavfallet uppskattas till cirka 905 000 ton. De matavfallsmängder som gick till rötning och där näringsämnen och energin i avfallet togs tillvara uppgick till omkring 165 000 ton. Motsvarande mängder som gick till kompostering där näringsämnen men inte någon energi togs tillvara uppgick till omkring 60 000 ton. Det innebär att cirka 25 procent av matavfallet sorterades ut och behandlades biologiskt så att växtnäringen togs tillvara.

Information från Avfall Sverige visar att 175 kommuner infört insamling av matavfall och att anslutningsgraden i dessa kommuner i genomsnitt är 60 procent.⁶³⁴

Analys och bedömning

För att uppnå etappmålet behöver utbyggnaden av system för insamling av matavfall till rötning öka och fler kommuner behöver införa system för källsortering av matavfall. Tekniken för insamling, förbehandling, rötning samt hantering och spridning av rötresten behöver utvecklas och effektiviseras. Vidare finns det behov av styrmedel för att förbättra lönsamheten hos biogasanläggningarna.

---

633 SMED Rapport Nr. 144, 2014. Beräkningsmetod för uppföljning av etappmålet om resurshushållning i livsmedelskedjan, biologisk återvinning.

634 Avfall Sverige.

Ökad resurshushållning i byggsektorn

Etappmålet om byggnads- och rivningsavfall innebär att insatser ska vidtas så att förberedandet för återanvändning, materialåtervinning och annat materialutnyttjande av icke-farligt byggnads- och rivningsavfall är minst 70 viktprocent senast 2020.

Resultat

Naturvårdsverket arbetar aktivt för att åtgärda den alltför låga kvalitén hos byggsektorns avfallsdata. Denna inriktning motiveras av de omfattande avfallsmängderna från denna sektor, de näst största efter gruvavfallet, i kombination med de relativt stora osäkerheterna hos sektorns data. Den uppskattning om 60 procent återvinning av byggavfallet som i september 2013 rapporterades till Kommissionen som en del av uppföljningen av ramdirektivet för avfall⁶³⁵ baserades tyvärr inte på några säkrare siffror än de senaste till Eurostat avseende 2010⁶³⁶.

Under 2013 beslutade Naturvårdsverket om utökad datarapportering av byggavfall i miljörapporter från tillståndspliktiga avfallsbehandlingsanläggningar⁶³⁷ med första datainsamling under 2015 och första rapportering via Svenska Miljörapporteringsportalen (SMP) 2016. De data som begärs in avser avfallstyper listade i Avfallsförordningens⁶³⁸ bilaga 4, kapitlen 17 och 19.

Utvecklingsarbetet under 2014 går vidare genom att studera förutsättningarna för att på ett bättre sätt mäta mängderna av de anläggningsavfall som inte registreras på avfallsbehandlingsanläggningar och de byggavfall som passerar enbart anmälningspliktiga avfallsbehandlingsanläggningar.

Analys och bedömning

De nämnda åtgärderna för att förbättra sektorns avfallsdata väntas få full effekt först referensåret 2016 som rapporteras till Eurostat 2018.

Under 2013 och 2014 genomför Naturvårdsverket och Boverket en tillsynsvägledningskampanj för byggnads- och miljöinspektörer. Syftet är ökad tillsyn av bygg- och rivningsprojekt så att mängden avfall minskar och hanteras på ett miljömässigt godtagbart sätt.

---

635 Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/98/EG av den 19 november 2008 om avfall och om upphävande av vissa direktiv. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:312:0003:0030:SV:PDF>

636 Avfall i Sverige 2010. NV Rapport nr 6520 okt. 2012. www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6520-1.pdf

637 NFS 2013:12, www.naturvardsverket.se/Documents/foreskrifter/nfs2013/nfs-2013-12.pdf

638 Avfallsförordning 2011:927, www.notisum.se/rnp/sls/lag/20110927.htm

Under senhösten 2013 hölls ett webinarium och fyra seminarier om bygg- och rivningsavfall. Totalt deltog 260 byggnads- och miljöinspektörer från 126 kommuner. Det webbsända seminariet finns utlagt på webben. Vidare har det startats ett samverkansforum för inspektörerna med ett diskussionsforum samt vägledningsmaterial, checklistor etc. från myndigheter och byggsektorn.

Naturvårdsverkets insatser inom bygg- och rivningssektorn stärktes under 2013 och det ökar förutsättningarna att klara etappmålet till år 2020.

ETAPPMÅL OM BIOLOGISK MÅNGFALD

UPPFÖLJNINGANSANSVARIG MYNDIGHET: NATURVÅRDSVERKET

Ekosystemtjänster och resiliens

Etappmålet om ekosystemtjänster och resiliens innebär att viktiga ekosystemtjänster och faktorer som påverkar deras vidmakthållande är identifierade och systematiserade senast 2013.

Resultat

Naturvårdsverket har, i samråd med Havs- och vattenmyndigheten, på regeringens uppdrag tagit fram ett underlag för fortsatt arbete med att samhällsekonomiskt värdera ekosystemtjänster i skrivelsen Sammanställd information om ekosystemtjänster NV-00841-12⁶³⁹.

Naturvårdsverkets har även på regeringens uppdrag och i samråd med andra centrala myndigheter, i två skrivelser rörande grön infrastruktur gett underlag till en landskapsanalys, en styrmedelsanalys samt förslag till framtagande av en handlingsplan på regional nivå.

Sverige deltar aktivt i det forskningsnära arbetet inom EU med kartläggning och bedömning av ekosystemtjänster (MAES) och har varit ledande för en pilotstudie som fokuserat på skogens ekosystemtjänster. Pilotstudierna har redovisats i en rapport⁶⁴⁰ som utgör en vägledning för nationell kartläggning av ekosystem och deras tjänster.

Under året har regeringen, med stöd av Havs- och vattenmyndigheten, tagit fram ett underlag om marina ekosystemtjänster, till stöd för OECD:s granskning av Sveriges miljöpolitik⁶⁴¹. Underlaget tar sin utgångspunkt från den inledande analysen av marina ekosystemtjänster i arbetet med att införa havsmiljödirektivet⁶⁴².

---

639 <http://www.naturvardsverket.se/upload/miljoarbete-i-samhallet/miljoarbete-i-sverige/regeringsuppdrag/2012/ekosystem-ekosystemtjanster/ekosystem-tjanster.pdf>

640 Mapping and Assessment of Ecosystems and their Services. Indicators for ecosystem assessments under Action 5 of the EU Biodiversity Strategy to 2020. <https://circabc.europa.eu/w/browse/837b3dda-6b1a-4316-a554-723e31062c8f>

641 Regeringens underlagsrapporter till OECD-granskningen. <http://www.regeringen.se/sb/d/17039/a/219547>

642 Havs- och vattenmyndigheten. God havsmiljö 2020. Marin strategi för Nordsjön och Östersjön. Del 1: Inledande bedömning av miljötillstånd och socioekonomisk analys. <https://www.havochvatten.se/download/18.2a9b232013c3e8ee03e3c84/136274444478/God-Havsmiljo-2020-Del-1.pdf>

Analys och bedömning

I skrivelsen *Sammanställd information om ekosystemtjänster* (NV-00841-12) beskrivs ekosystemtjänsternas betydelse för människors välbefinnande i Sverige, både ur ekonomisk och social synvinkel. Rapporten poängterar vikten av att synliggöra värdet av ekosystemtjänster samt att det är angeläget att ekosystemtjänster framöver ingår i beslutsunderlag där så är relevant. Underlaget utgör ett första svenskt underlag för systematisering av ekosystemtjänster som kan användas för fortsatt arbete med kartläggning och identifiering av ekosystem och dess tjänster samt viktiga påverkansfaktorer. Ekosystemtjänster har systematiserats och identifierats enligt det internationella klassificeringssystemet CICES⁶⁴³. Etappmålet har därmed delvis uppnåtts. Det kvarstår dock svårigheter att följa upp både hot, påverkan och resiliens med tillgänglig kunskap. För att skapa bättre förutsättningar för det fortsatta arbetet med att identifiera och systematisera ekosystemtjänster och de faktorer som påverkar deras vidmakthållande är det viktigt att förbättra kunskapsläget och skapa förståelse för värdet av de komplexa samband som ligger till grund för ekosystemens viktiga funktioner och processer.

Målet har delvis nåtts genom skrivelsen NV-00841-12 men fortsatt kartläggningsarbete kvarstår för att klarlägga den geografiska och rumsliga fördelningen i landskapet av områden och strukturer som har särskild betydelse för den biologiska mångfalden och för viktiga ekosystemtjänster. Se även etappmål om betydelsen av den biologiska mångfalden och värdet av ekosystemtjänster samt under *Ett rikt växt- och djurliv*.

---

643 <http://cices.eu/>

Betydelsen av den biologiska mångfalden och värdet av ekosystemtjänster

Etappmålet om betydelsen av den biologiska mångfalden och värdet av ekosystemtjänster innebär att senast 2018 ska betydelsen av biologisk mångfald och värdet av ekosystemtjänster vara allmänt kända och integreras i ekonomiska ställningstaganden, politiska avväganden och andra beslut i samhället där så är relevant och skäligt.

Resultat

Inom miljöforskningsanslaget har Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten beslutat om en forskningssatsning: ”värdet av ekosystemtjänster”⁶⁴⁴ som kommer belysa hur värdet av ekosystemtjänster bättre kan beaktas i olika beslutsituationer.

Under året har regeringen, med stöd av Havs- och vattenmyndigheten, tagit fram ett underlag om marina ekosystemtjänster, till stöd för OECD:s granskning av Sveriges miljöpolitik⁶⁴⁵. Underlaget tar sin utgångspunkt från den inledande analysen av marina ekosystemtjänster i arbetet med att införa havsmiljödirektivet⁶⁴⁶.

NV har i skrivelsen *Hur ökar vi förståelsen av ekosystemtjänsternas värden?*⁶⁴⁷ tagit fram ett förslag till en kommunikationssatsning om ekosystemtjänster 2015–2017.

Betänkandet av utredningen *Synliggöra värdet av ekosystemtjänster* (SOU 2013:68)⁶⁴⁸ har redovisats till regeringen.

SCB har redovisat rapporten *Kartläggning av datakällor för kvantifiering av ekosystemtjänster*⁶⁴⁹.

Sverige har deltagit aktivt i det forskningsnära arbetet inom EU med kartläggning och bedömning av ekosystemtjänster (MAES⁶⁵⁰).

---

644 <http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Forskning/forskning-for-miljomalen/Vardet-av-ekosystemtjanter/>

645 Regeringens underlagsrapporter till OECD-granskningen. <http://www.regeringen.se/sb/d/17039/a/219547>

646 Havs- och vattenmyndigheten. God havsmiljö 2020. Marin strategi för Nordsjön och Östersjön. Del 1: Inledande bedömning av miljötillstånd och socioekonomisk analys. <https://www.havochvatten.se/download/18.2a9b232013c3e8ee03e3c84/136274444478/God-Havsmiljo-2020-Del-1.pdf>

647 <http://www.naturvardsverket.se/upload/miljoarbete-i-samhallet/miljoarbete-i-sverige/regeringsuppdrag/2013/ekosystemtjanster-kommunikation/rappport-ekosystemtjansternas-varden.pdf>

648 http://www.regeringen.se/download/97321dd6.pdf?major=1&minor=226192&cn=attachmentPublDuplicator_0_attachment

649 http://www.scb.se/statistik/_publikationer/MI1301_2013I02_BR_MI71BR1302.pdf

650 <http://biodiversity.europa.eu/ecosystem-assessments/european-level>

Analys och bedömning

De sju forskningsprojekt och en forskningsnära utredning som beslutades få medel från utlysningen om värdet av ekosystemtjänster inom miljöforskningsanslaget kommer senast 2016 ha ökat kunskapen kring hur ekosystemtjänster kan integreras i beslutsfattande på olika nivåer.

Genomförande av NVs förslag till kommunikationssatsning kommer att riktas mot målgrupper och aktörer som i sin tur kan kommunicera budskapet vidare – så kallade vidareförmedlare. Dessa målgrupper har identifierats. Vidare har en enklare analys genomförts med avseende på kommunikativa hinder och möjligheter, förslag till mål presenteras, liksom aktiviteter och tänkbara kommunikativa strategier.

I SOU 2013:68 föreslås 25 åtgärder som ska leda till synliggörande av ekosystemtjänster samt öka integreringen av dessa i beslutsfattande. Förslagen fokuserar på två olika tidsperspektiv, på kort sikt ska medvetenheten om och integreringen av ekosystemtjänsters värde i beslutsprocesser ökas. På lång sikt föreslås åtgärder för att främja en vidareutveckling av kunskapsunderlaget som grund för mer djupgående analyser av åtgärdsalternativ för att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen. Befintlig kunskap räcker inte för att slutgiltigt bestämma vilka åtgärder som är relevanta och skäligen eller för att bedöma kostnadseffektiviteten. Utredningen kan därför ses som ett steg mot förbättrade konsekvensanalyser som underlag för beslut om ekosystemens nyttjande.

EU-arbetsgruppen MAES avser att i nästa fas gå vidare med fördjupningar om hur synergier kan skapas mellan internationella och nationella forskningsprogram och projekt, samt med behovet av kommunikation och spridning av vetenskapliga resultat för de krav som ställs för integrering i beslutsfattandet.

SCBs rapport hade som mål att kartlägga statistik och andra datakällor för att hitta mätbara och kvantifierbara aspekter av ekosystemtjänster. Kartläggningen syftade till att kunna göra en översiktlig bedömning av hur datatillgången ser ut, inom vilka områden det eventuellt saknas data samt i viss mån var det finns potential för utveckling eller förbättring av existerande data med avsikt att förbättra förutsättningarna för att kvantifiera ekosystemtjänster. Resultatet av kartläggningen visar bland annat att ju närmare en ekonomisk aktivitet en ekosystemtjänst befinner sig desto bättre är tillgången på data. De försörjande ekosystemtjänsterna har betydligt bättre tillgång på statistik än reglerande och kulturella ekosystemtjänster. För många ekosystemtjänster erbjuder befintliga datakällor en viss öppning mot de flesta ekosystemtjänster. Även där datatillgången är sämre kan grova uppskattningar göras med indirekt statistik. Till exempel kan ekosystemtjänster som rekreation och estetiska värden uppskattas med statistik om fastighetspriser eller närhet till grönområden för att indikera det som inte exakt går att mäta i dagsläget. Det finns behov av vidare utvecklingsarbete.

Under våren kommer OECD:s granskning av Sveriges miljöpolitik att leda till framtagande av råd om den svenska miljöpolitiken.

Det är angeläget att integreringen och kommunikationen av ekosystemtjänsters värde beaktar de brister i rådande kunskapsläge som finns samt att den långsiktiga kunskapsuppbyggnaden fortskrider för att målet ska nås.

Bedömningen är att arbete för att göra betydelsen av biologisk mångfald och värdet av ekosystemtjänster vara allmänt kända och integrerade i ekonomiska ställningstaganden, politiska avväganden och andra beslut i samhället har påbörjats. Se även etappmål om ekosystemtjänster och resiliens samt under Ett rikt växt- och djurliv.

Hotade arter och naturtyper

Etappmålet om hotade arter och naturtyper innebär att åtgärdsprogram för att uppnå gynnsam bevarandestatus för sådana hotade arter och naturtyper som inte kan säkerställas genom pågående åtgärder för hållbar mark- och vattenanvändning och befintligt områdesskydd ska vara genomförda eller under genomförande senast 2015.

Resultat

Arbetet med åtgärdsprogram om hotade arter och naturtyper pågick under 90-talet i liten skala, 2003 ökades verksamheten till cirka 200 program om totalt cirka 400 arter.

År 2013 fastställdes tio nya åtgärdsprogram för hotade arter: orangefläckig brunbagge, långhorningar i klen ek och hassel, skalbaggar på gammal asp, skalbaggar på nyligen död tall, gullrisbock, jättepraktbagge, brunkulla, långbensgroda, sandödla och skaftslamkrypa. Antal program som var fastställda och gällande under 2013 var vid årets slut 129 stycken. Ytterligare 31 program är nära fastställelse. Antalet genomförda och avslutade program är 41.

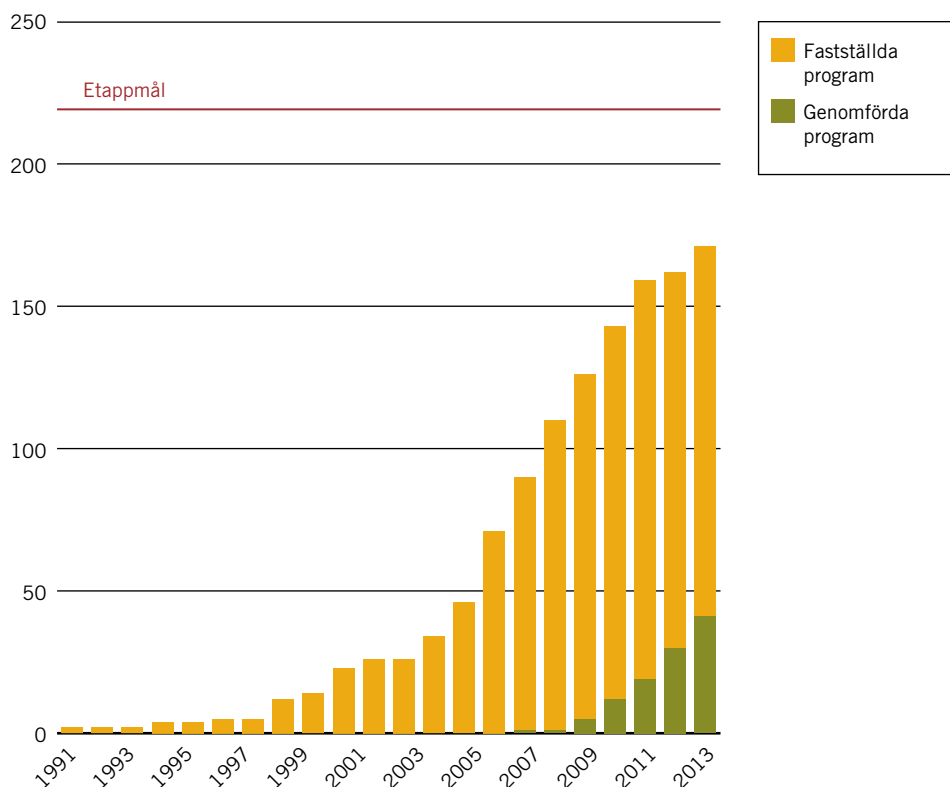
Analys och bedömning

Regeringens bedömning är att etappmålet kan nås genom att pågående arbete med framtagande och genomförande av åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper fortsätter. Enligt tidigare beräkningar är målet totalt 214 program. Programmen behöver inte vara genomförda i sin helhet vid målåret⁶⁵¹.

---

651 Svenska miljömål – preciseringar av miljökvalitetsmålen och en första uppsättning etappmål. Ds 2012:23 Regeringskansliet.

Figur 30. Fastställda och genomförda åtgärdsprogram för hotade arter 1991–2013

KÄLLA: NATURVÅRDSVERKET

För att bevara hotade arter tar Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och länsstyrelserna fram åtgärdsprogram. Enligt etappmålet ska 214 åtgärdsprogram för ca 400 arter vara genomförda eller under genomförande senast 2015. Det omfattar en knapp fjärdedel av Sveriges omkring 2 000 hotade arter. Målet bedöms möjligt att nå genom att öka takten i arbetet. Åtgärdsprogrammen innehåller ofta insatser för att bevara eller utveckla arternas livsmiljöer.

Målet kommer att nås med avseende på att 214 åtgärdsprogram kommer att vara fastställda och under genomförande. Resurser för att genomföra åtgärdsprogrammen är dock inte tillräckliga. Uppskattningen av behovet är ca 100 Mkr årligen och grundar sig på en sammanställning av de åtgärder och kostnader som listas i fastställda program och i de program som är på remiss.

Reglerna för miljöersättningarna inom jordbruket kommer att ändras 2015. Det finns stor risk att miljöersättningar som är viktiga för att genomföra åtgärder i detta etappmål försvinner.

Invasiva främmande arter

Etappmålet om invasiva främmande arter innebär att invasiva främmande arters effekter i Sverige vad avser biologisk mångfald samt socioekonomiska effekter på bland annat hälsa ska vara bedömda och prioriterade insatser för bekämpning ska ha inletts senast 2015.

Resultat

I Sverige finns 297 arter som bedömts vara invasiva och 84 som bedöms vara potentiellt invasiva⁶⁵².

EU har under 2013 lagt fram ett förslag till ny lagstiftning för att förebygga och hantera det snabbt ökande hotet från invasiva arter⁶⁵³.

Förslaget ska behandlas av rådet och Europaparlamentet. Det är inriktat mot preventiva åtgärder för att förhindra att invasiva främmande arter introduceras och sprids. Införselvägarna ska identifieras och åtgärdas och ett EU tidigt varnings- och responsystem utvecklas för att möjliggöra utrotning av nyanlända samt särskilt skadliga invasiva främmande arter.

En förteckning över högst 50 invasiva främmande arter av EU-betydelse ska antas och uppdateras av kommissionen. Medlemsstaterna ska delta i arbetet med att sammanställa förteckningen och lämna förslag på arter som ska ingå.

Den internationella barlastkonventionen har inte trätt ikraft.

Under 2013 fortsatte bekämpningen av mårhund.

Analys och bedömning

EU:s lagstiftning kan ge en inriktning åt det svenska arbetet, tillsammans med den nationella strategin som tagits fram⁶⁵⁴. Betydelsen av EU-lagstiftningen på nationell nivå begränsas av bland annat att det är få arter som tas upp och att de ska ha betydelse på EU-nivå.

Etappmålet kommer inte att nås 2015. Tiden är för knapp för att hinna göra en samlad bedömning och prioritera insatser nationellt. Dock pågår bekämpning av mårhund samt lokala bekämpningsinsatser mot bl.a. vresros, jättebalsamin, jätteleka, sjögull och marmorkräfta.

---

652 The European Network on Invasive Alien Species, NOBANIS (www.nobanis.org).

653 2013/0307 (COD) Förslag till EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter

654 Naturvårdsverket, 2008. Nationell strategi och handlingsplan för främmande arter och genotyper. Rapport 5910.

Kunskap om genetisk mångfald

En kartläggning och övervakning av den genetiska mångfalden ska ha inletts senast år 2015.

Resultat

Övergripande principer för en övervakning av genetisk variation finns i Naturvårdsverkets rapport 5712 *Genetisk variation hos vilda växter och djur i Sverige* (2007) och i verkets redovisning av regeringsuppdraget *Förslag till Nationellt handlingsprogram för bevarande av genetisk variation hos vilda växter, djur och svampar* (2008) (dnr M2008/1356/Na), men det har inte funnits resurser att starta något övervakningsprogram.

Övervakningen av de stora rovdjuren ses för närvarande över och genetiska metoder förväntas komma till bredare användning där. Även i annan övervakning, inte minst limnisk och marin, kan genetiska metoder förväntas komma till bredare användning bland annat för uppföljning av Havsmiljödirektivets deskriptorer. Någon specifik övervakning av genetisk mångfald finns f.n. dock inte. Genetisk mångfald har inte heller studerats hos det stora flertalet vilda djur, växter och svampar.

Analys och bedömning

En uppbyggnad av övervakning av genetisk variation enligt det förslag som finns, eller i någon annan form, är just nu inte aktuell om inte Naturvårdsverket tillförs nya resurser för ändamålet. Andra myndigheter eller aktörer som kan tänkas ha ett sektorsansvar på området (exempelvis HaV för kommersiellt brukade fiskpopulationer, Skogsstyrelsen för kommersiellt viktiga trädarter, Jordbruksverket för odlingsväxter som kan korsa sig med vildtyper av samma art) synes inte heller planera att bygga upp någon övervakning. Vi bedömer därför att utan ytterligare resurser kommer etappmålet inte att nås.